

Fóris Ágota – Bölcskei Andrea 2018. Ajánlások a magyar terminológiastratégiához.

Elhangzott: a „Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen” című konferencián, 2018. március 9-én, Budapesten.

Megjelenés alatt, in: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.) *Terminológiastratégiai kihívások a magyar nyelvterületen*. L'Harmattan–MANYSI, Budapest, 2018.

FÓRIS ÁGOTA – BÖLCSKEI ANDREA

Károli Gáspár Református Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Magyar Nyelvtudományi Tanszék, TERMIK

foris.agota@kre.hu; bolcskei.andrea@kre.hu

Ajánlások a magyar terminológiastratégiához¹

A tanulmány célja az UNESCO terminológiastratégiai (avagy terminológiapolitikai) irányelvei alapján a magyar terminológiastratégia legfontosabb feladatainak felmérése; a terminológiastratégia létrehozásához szükséges területek közül annak vizsgálata, hogy milyen formában teszik közzé a terminológiai adatokat Európa más országaiban; és annak meghatározása, hogy milyen feladataink vannak a terminológiafejlesztés adatainak közzétételével kapcsolatosan a magyar nyelvterületen. A dolgozat második egysége az európai országok egy részében már működő „nemzeti” terminológiai gyűjtőportálok, adatbázisok jellemzőit tekinti át azzal a céllal, hogy elősegítse egy magyar nemzeti terminológiai portál kialakítását. A vizsgált terminológiai portálok és adatbázisok létrehozása, kiépítése és fenntartása kormányzati támogatottság és a nyelvészet, az informatika, valamint az egyes szakterületek irányából jövő szakmai együttműködés eredménye.

Kulcsszavak: terminológiai stratégia, terminusbank, Magyar Nemzeti Terminológiai Portál, tudásmenedzsment

Recommendations on the Hungarian Terminology Strategy. On the basis of the principles in terminology strategy (or terminology policy) discussed by the UNESCO, this paper attempts to determine the most important tasks of Hungarian terminology strategy; to explore the ways of terminology data distribution, an essential element in the establishment of successful national terminology strategy, in European countries; and to identify what duties we have in relation to the dissemination of terminology data in the Hungarian language area. The second section of the paper describes the characteristics of the “national” terminology portals and termbanks functioning already in several European countries in order to promote and help the establishment of a Hungarian National Terminology Portal. The creation, building and maintenance of the observed terminology portals and termbanks is the result of government support combined with professional cooperation among linguists, information specialists and experts.

Keywords: termbank, terminology strategy, Hungarian National Terminology Portal, knowledge management

---

¹ Köszönettel tartozunk É. Kiss Katalinnak és Tolcsvai Nagy Gábornak a szöveghez fűzött tanácsaikért és értékes megjegyzéseikért.

1. Bevezetés

A magyar nyelv jövőjéért, megmaradásáért sokan aggódnak, és a közbeszédben nyelvünket gyakran a veszélyeztetett kis nyelvek között emlegetik. A nyelvészek azonban a magyar nyelvet a beszélői száma, elterjedtsége, a nyelv standardizáltsága stb. alapján a közepes méretű és élő, életképes nyelvek közé sorolják. A legújabb kutatások közül Kornai és munkatársai (Ács et al. 2017, Kornai 2018) abból a szempontból vizsgálták a világ nyelveit/nyelvjárásait, hogy milyen mértékben vannak jelen a weben. Négy kategóriába sorolták a nyelveket/nyelvjárásokat: thriving (T) ‘viruló’, vital (V) ‘életképes’, heritage (H) ‘örökségi’ és still (S) ‘halott’ nyelveket különböztettek meg aszerint, hogy mennyi digitális kommunikáció zajlik az adott nyelveken. Megállapították, hogy a 8426 vizsgált nyelvből digitálisan kevesebb mint 5% életképes, és optimista becslés szerint 95% halott (nem ‘veszélyeztetett, kihalásra ítélt’, hanem digitálisan halott). Az uráli nyelvcsalád nyelvei közül 54 nyelv/nyelvjárás került be a vizsgálatba, ebből 6 életképes (magyar, finn, észt, északi számi, keleti mari, udmurt), 14 örökségi, 20 halott. Vagyis a magyar nyelvet digitális szempontból is az élő, életképes nyelvek közé sorolhatjuk. Más nyelvészeti munkákban és projekteknél is felhívják a figyelmet arra, hogy ma mennyire fontos az, hogy egy nyelv digitálisan élő legyen. „Egy nyelv státusza nem csak beszélőinek számától függ, hanem attól is, hogy mennyire van jelen az információs térben és a szoftveralkalmazásokban”, írják a META (Multilingual Europe Technology Alliance) vezetői összefoglalójában, majd megállapítják, hogy „meglehetősen aktív magyar nyelvű webes közösség létezéséről tanúskodik az, hogy a magyar Wikipédia a 19. legnagyobb”, megelőzve más, jóval több beszélővel rendelkező európai nyelv Wikipédiáját. A magyar nyelv tehát ma határozottan életképes nyelv, de életképességét a jövőben is fenn kell tartani, meg kell őrizni.

Egyesek az angol nyelvtől, az angol nyelv hatásaitól féltik a magyar nyelvet. Az angol nyelv világnyelv, a digitális világban is megelőzi a magyart és a többi nyelvet, az angol a ‘viruló’ nyelv, a tudomány, a technika, a gazdaság elsődleges nyelve. Az angollal napi szinten élünk együtt, az angol *lingua franca*-ként való használata ma természetes jelenség.

„Az európai országok értelmiségének nagy része tudományos téren a nyelvi jövőt jelenleg egy olyan kétnyelvűségi modellben képzei el, amelyben az anyanyelv mellett az angol a *lingua academica*, a tudomány nemzetközi nyelve. Ezen modell szerint az

angolt a nemzetközi érintkezésben használják a kutatók, anyanyelvüket pedig saját anyanyelvi közegükben” (Kiss 2009: 70),

– írja Kiss Jenő, és levonja a következtetést, hogy a tudományos közegben – és tegyük hozzá: a gazdasági, az üzleti életben, a műszaki területeken stb. – az angolt nem az anyanyelv helyett, hanem mellette használják, vagyis a cél a kétnyelvűség. Az új kutatási eredmények, innovációk és technológiák angol nyelven jelennek meg, a vezető kutatók, ipari szakemberek, üzletemberek stb. elsődleges kommunikációs nyelve az angol, többek között azért is, mert nemzetközi környezetben elengedhetetlen egy közös nyelv (lingua franca) használata. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy az angol nyelvtől, az angol nyelvi hatásoktól félnünk kellene, hanem sokkal inkább azt vonja maga után, hogy a magyar nyelvet anyanyelvi közegben használnunk kell, és biztosítanunk kell azt, hogy a jövőben is alkalmas legyen minden szükséges területen a kommunikációra.¹ Ha lemondanánk az anyanyelvről, és egyetlen nyelvet választanánk ki a tudományban, a műszaki és gazdasági területeken, azzal lemondanánk a közösségeknek arról a jogáról, hogy olyan nyelvvel rendelkezzenek, amely bármely kommunikációs helyzetben megfelelően használható (Cabré 2001).

Ahhoz, hogy a magyar nyelv minden szükséges kommunikációs területen jól használható legyen, az egyik legfontosabb feltétel a terminológia leírása, fejlesztése, harmonizációja és nyilvánossá tétele (Benkő [1999: 103] szavaival „a közkinccsé tevés megkönnyítése”). A nyelvjogban kiemelt szerepe van az anyanyelv használatához való jognak, hiszen „*mindenkinek* joga van a saját nyelve használatához”, illetve „a jogalanyoktól nem lehet megtagadni sem azt a jogot, hogy a saját nyelvüket használják, sem pedig azt a jogot, hogy más nyelveket használjanak”, vagyis joguk van a nyelvszabadsághoz (Andrássy 2017: 67). Az anyanyelvhez való jog biztosítása és az anyanyelven való joghozáférés számos részterületet foglal magába: a kisebbségi nyelvi jogokat, a nemzeti szinten megjelenő hivatalos nyelv intézményét, az államnyelv és a nemzeti nyelv, valamint az idegen nyelvek tanulásának feltételeit, továbbá az állampolgársággal kapcsolatos nyelvi kérdéseket és jogokat. Tudatos terminológiamenedzselés hiányában sérül az anyanyelvhasználathoz való jog és az anyanyelven való joghozáférés joga. A magyar nyelvű terminológia hozzáférhetőségének hiánya nehezíti és megdrágítja a közigazgatás, az ipar, a kereskedelem stb. munkáját, sokba kerül az egyéneknek és a nemzetnek is; hiányában akadályozott a minőségbiztosítás. A terminológia nyilvánossá tételéhez – többek között – megfelelő nyilvános adatbázisokra van szükség azért, hogy a magyarság számára fontos szakterületeken a magyar nyelvű terminológiát közzétegyék, és a magyar és angol nyelvű (valamint horvát,

német román, szerb, szlovák, ukrán stb. nyelvű), elsősorban szaknyelvi szókinccset harmonizálni és közkinccsé tenni lehessen.

A nyelvi közösségeket megillető jogok közül az identitás kialakításában fontos szerepe van a saját nyelv és kultúra oktatásához való jognak, a kulturális szolgáltatásokhoz anyanyelven történő hozzáférés jogának, és a társadalmi-gazdasági szférában anyanyelven való érvényesülés jogának. A nyelvi jogok gyakorlásának biztosítását a szakirodalomban többnyire a kisebbségben élő közösségek oldaláról közelítik meg, pedig bizonyos esetekben nemcsak a területileg elkülönülő közösségek anyanyelv-használatához való jogáról beszélhetünk, hanem a társadalmi nyelvváltozatok közül az anyanyelvi szaknyelvek használatának biztosítása is a nyelvi jogok körébe sorolható. A nemzeti nyelvet fejlesztő programok általában a köznyelvre fókuszálnak; ezen túl azonban tekintettel kell lenniük a szisztematikus szaknyelvi fejlesztésekre is.

A magyar anyanyelvi beszélők száma a Kárpát-medence nyolc országában kb. 10,5 millió, ebből Magyarországon kb. 8,5 millióan vallják magukat magyar anyanyelvűnek (Tóth 2017: 133). Az 1990-es években indult meg – elsősorban a Kárpát-medencei magyar nyelvészek kezdeményezésére – a magyar nyelv határtalanítási folyamata, amelyet többnyire a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózat tagjai végeznek az MTA támogatásával. Tolcsvai Nagy Gábor tágabb és szűkebb értelemben vett „határtalanítás”-t különböztet meg, melyek közül az utóbbi nyelvészeti feladat. „Szűk értelemben a nyelvi határtalanítás nyelvtudományi leíró tevékenység, egyúttal pedig nyelvi tervezési tevékenység. Ennek mai legnyilvánvalóbb formája a külső régiók és az anyaország szókinccsének egyesítése (nem egységesítése), azaz közös és reflektált tudás részévé tétele, mind leíró, mind nyelvtervezési munkákkal” (Tolcsvai Nagy 2017: 160). E nyelvi tervezési tevékenység legfontosabb lépéseit így írja le:

„E ponton az első lépés a kölcsönös megértés feltételeinek a létrehozása: például a határon túli régiók többségi államnyelvből lefordított kifejezéseinek és neveinek az azonosítása alaki és jelentésbeli szempontból egyaránt. Amennyiben szükséges, ezt követheti az egyezményes elsődleges változat kiválasztása vagy megerősítése. E műveletek önmagukon túlmutatnak, hiszen nem csupán gyűjtésről, feltárásról és bemutatásról van szó, hanem a szavak különböző régiók és csoportok közötti funkcionális mozgásáról, a Kárpát-medencei magyar anyanyelvűek közötti nyelvi dinamikának a helyreállításáról, erősítéséről. A folyamat bizonyosan túllép a szókészlet határain, mind a gyakorlatban, mind a tudományos leírásban, nyelvi tervezésben” (Tolcsvai Nagy 2017: 160–161).

A Tolcsvai Nagy által javasolt lépések a köznyelvi és regionális szókinccs elemeinek azonosítására és összegyűjtésére megkezdődtek, a külső régiókban használt sajátos szókinccs közzététele pl. a *Termini magyar–magyar szótár és adatbázis*-ban (korábbi nevén: *ht-online adatbázis*) történik, továbbá az újabban kiadott magyar köznyelvi szótárak (részben) már a külső régiók magyar nyelvű szókinccsét is tartalmazzák.

Ezeket a lépéseket a szakszókinccs, a terminológia összegyűjtése és közzététele érdekében is meg kell kezdenünk, vagyis a legelső és legfontosabb feladataink egyike a magyar nyelvű terminológia összegyűjtése, azonosítása alaki és jelentésbeli szempontból, harmonizálása és nyilvános közzététele. A szaknyelvek fenntartásában, fejlesztésében központi helyet foglal el a terminológia kérdésköre, amelybe – kissé leegyszerűsítve – a szakszókinccsel való foglalkozást, annak kialakítását, nyilvántartását, közzétételét szoktuk beleérteni. A részleteket illetően sok mindent sorolhatunk a terminológia nagy területébe, attól függően is, hogy melyik tudomány- és szakterület hogyan nevezi a szakszókinccs, a nevek és a fogalmak rendszerezésével foglalkozó területet – és így egy hihetetlenül szerteágazó területre érkezünk. A terminusok általában általános fogalmakat jelölnek; a nómenek (nevek) egyedeket. A nómenklatúrák esetében általában nemzetközileg szabályozott névrendszerekről van szó, legnagyobb szerepük a kémiában, a biológiában, az ásványtanban és a kereskedelemben van (pl. vámáruosztályok, statisztikai osztályozások). A terminológiai adatokat terminológiai szótárakban és terminológiai adatbázisokban gyűjtik össze és teszik közzé. (A terminológiáról lásd pl. Fóris 2005.) A nómeneket rendszerint különféle szabályzatokban és szabványokban adják közre.

Ebben a tanulmányban a magyar terminológiastratégia kialakításának lehetőségeivel foglalkozunk, és az UNESCO-irányelvben (2005) foglalt négy felméréndő terület (l. lent) közül az utolsót vizsgáljuk meg, vagyis azt, hogy a terminológiastratégia elkészítéséhez és megvalósításához szükséges faktorok egyike, a terminológiai adatok közzététele milyen módokon történhet meg: milyen formában teszik közzé a terminológiai adatokat Európa más országaiban, és milyen feladataink vannak ennek kapcsán a magyar nyelvterületen.

2. A terminológiastratégiáról

Az alábbiakban kitérünk a terminológiastratégia jelentőségére, főbb területeinek meghatározására, szemléletmódjának jellemzésére általánosságban, valamint magyar vonatkozásban egyaránt.

2.1 A terminológiastratégia és területei

Megkülönböztetjük egymástól az általános nyelvi tervezést és a speciális nyelvi tervezést (másképpen a köznyelvi, illetve a szaknyelvi tervezést), ennek megfelelően külön kezeljük az **általános nyelvstratégiát** és a szaknyelvekhez kötődő **terminológiai stratégiát**. Az általános nyelvi és a speciális nyelvi tervezés összefoglaló neve Neustupný és Nekvapil (2003) terminológiájával: „nyelvmenedzselés” (magyarul lásd pl. Lanstyák 2010, Szabó Mihály 2005).

A terminológiastratégia kérdésköre szoros kapcsolatban van a nyelvi jogokkal. **A terminológiastratégia** (más néven terminológiapolitika) **olyan, formálisan rögzített stratégiák együttese, amelyek segítségével koordinálják a terminológiát érintő határozatokat és célokat, és/vagy egy meghatározott társadalmi csoport terminológiáját** (pl. egy adott nyelvközösséget vagy egy államét). A terminológiastratégia nemzeti szinten része az általános nyelvstratégiának, és magába foglalja az intézmények terminológiastratégiáját is (utóbbi része például a vállalati nyelvstratégia, az innovációs stratégia vagy a PR-stratégia stb.) (UNESCO-irányelv 2005).

A terminológiastratégia három fő összetevőre van tekintettel: demográfiai faktorok; kulturális, etnolingvisztikai, geolingvisztikai faktorok; szociálpszichológiai faktorok. Ezek a faktorok egyaránt jelen vannak a társadalmi tevékenység különböző szintjein (pl. nemzeti, regionális és nyelvközösségi szinten), valamint a különböző szakterületeken (pl. a kémiában, a fizikában, az orvostudományban). A terminológiastratégia része a szabványosításnak, a harmonizációnak, a jogalkotásnak, és könnyen megragadható például abban, hogy mindegyik fent említett területen lényeges annak megadása, hogy „mi a jelentése” egy adott terminusnak.

A terminológiastratégia jelentősége főleg abban van, hogy hozzájárul az információ-, tudás- és innovációs politikához és az oktatási stratégiákhoz. Eredményeként felgyorsul a lokalizáció (pl. fordítás és adaptálás a helyi kulturális és nyelvi normák figyelembe vételével). Elősegíti az információhoz való hozzájutást és az információk közzétételét. A kis, közepes (és a környező országokban kisebbségi státuszú) nyelvközösségek számára egyaránt fontos, hogy ne maradjanak ki a tudományos-technikai és az ipari-gazdasági fejlődést segítő információáramlásból; a terminológiastratégia ezen túl hozzájárul a tudásmenedzsmenthez.

A terminológiai tervezés és fejlesztés a terminológiastratégia fontos része, amelynek előfeltétele, hogy az adott nyelvnek van már írásbelisége, normái, grammatikai és helyesírási szabályai. A terminológiatervezés megvalósulása egyes esetekben természetes folyamat, máskor célorientált kezdeményezés eredménye.

Az anyanyelv használatához való jog emberi jog. Ezzel a joggal akkor tud egy közösség maradéktalanul élni, ha létezik pontos, szabatos, ellenőrzött terminológia is az adott nyelven. Ennek személyi feltétele a nyelvészek, informatikusok, szakemberek (ideértve a kutatókat is) közös, összehangolt munkája, dologi feltételei pedig – többek között – a megfelelő intézményi háttér, eszközök (pl. megfelelő szerverek, szoftverek, weboldalak) és az anyagi (financiális) háttér. Ezek fennállása esetén a legfontosabb az összegyűjtött adatok, eredmények disszeminációja, vagyis az, hogy a terminológia széleskörűen hozzáférhetővé is váljon, „azaz **az ellenőrzött terminológiai adatokat nyilvános adatbázisokban és ingyenes online terminológiai szótárakban kell közzétenni**” (Fóris 2017: 127). Fontos feladat a terminológiai adatok hozzáféréseinek a biztosítása és elősegítése úgy, hogy a magyar anyanyelvű nyelvhasználók – bárhol éljenek is – egyaránt gyorsan és könnyen hozzáférhessenek az ellenőrzött terminológiai adatokhoz, mindezt a tudástársadalom és az Európai Unióban kulcsfogalmakként kezelt multilingvalizmus (a társadalom soknyelvűsége) és plurilingvalizmus (az egyén többnyelvűsége) keretei között.

Egy nyelv korpuszának a fejlesztése és státuszának fenntartása munkát és odafigyelést igényel, ennek hiánya a nyelvhasználati tér beszűkülését eredményezheti. É. Kiss Katalin (2004: 11) az Európai Unióhoz való csatlakozás idején már felhívta a figyelmet arra, hogy „ugyanazok a folyamatok, melyek a szomszéd országokban a magyar nyelvet az államnyelvhez képest háttérbe szorították, sőt egyes nemzetrészek esetében nyelvcserehez vezettek, az Európai Unió tagjává váló anyaországon belül is lejátszódhatnak. Ha a globalizáció és az Európai Unióba való integráció a magyar nyelv használati lehetőségeinek szűkülését hozza magával, hosszú távon ugyanazokkal a következményekkel kell számolnunk, mint amilyeneket a szomszéd országokban tapasztalunk”.

Amiről még fontosnak tartjuk, hogy itt beszéljünk, az a terminológiastratégia szemlélete. Már Cabré (1998) felhívta rá a figyelmet, hogy a terminológia kérdésköre nem azonos a szabványosítás kérdéskörével, nem szűkíthető le erre. A főleg a nyelv művelés oldaláról közelítő álláspontok kapcsán arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a terminológia kérdésköre ugyanígy nem szűkíthető le a „terminuscsinálás”, „magyarítás”, „magyarosítás” kérdéskörére sem. A természetes nyelvek minden nyelvváltozat-típusa, így a szaknyelvek is élő organizmusként működnek és folyamatosan változnak; célunk nem a

terminológiai szabványosításⁱⁱ (egységesítés) (azaz nem mondjuk meg, ki milyen szót, kifejezést használjon), hanem a terminológiai egyesítés és harmonizáció (azt mondjuk meg, kik és milyen terminusokat használnak), tehát nem egy idealizált és változatlan állapot elérésére törekszünk, hanem a valós nyelvhasználatra fókuszálunk. Célunk a terminológia leíró (deskriptív) szemléletű tanulmányozása, a terminusok összegyűjtése és nyilvános hozzáférhetővé tétele. A terminológiai adatbázisok nem pusztán szólisták, hanem sokféle adatmezőből álló hierarchikus adatbázisok, amelyekben nemcsak a terminusok alakja, hanem definíciójuk, kontextusuk és fogalmi kapcsolataik is szerepelnek. Mindezek leírásához pedig szükségünk van a nyelvészetnek – a köznyelv leírásához általánosan használt és a szaknyelvek leírására speciálisan kifejlesztett – eszközeire és módszereire.

Az általunk ismert európai nyelvi, nyelvstratégiai intézetekre, terminológiai intézetekre, osztályokra a deskriptív szemléletű hozzáállás a jellemző, az általuk működtetett szisztéma a beszélőket hiteles információkhoz juttató rendszer. Céljuk olyan módszerek kidolgozása, amelyek lehetővé teszik, hogy minél többen jussanak hozzá a nyelvi információkhoz, és hogy az egyes intézmények, minisztériumok azonos elvek és módszerek alapján dolgozhassanak.

2.2 A magyar terminológiastratégia

A magyar terminológiastratégia kérdéseivel a beregszászi 16. Élőnyelvi Konferencián egy önálló műhely keretein belül már részletesen foglalkoztunk (in: Hires-László et al. 2011), és megállapítottuk, hogy hiányzik a tudományos igényű szervezett és összehangolt magyar terminológiastratégia (Fóris 2011).

A terminológiastratégia (terminológiapolitika) létrehozásához – az UNESCO-irányelvben (2005) leírtak szerint – először négy fontos dolgot kell feltérképezni: 1) a köznyelv és szaknyelvek viszonyát, a legfontosabb fejlesztendő doméneket; 2) mely szaknyelvek, illetve domének milyen állapotban vannak, és melyek fejlesztésére van szükség a jövőben; 3) milyen intézményrendszer képes a munkálatok koordinálására és az eredmények közzétételére; 4) milyen formában szükséges a terminológiafejlesztés adatainak közzététele (nyomtatott, elektronikus, online). Ezeket a kérdéseket, különösen a magyar intézményrendszer kérdéskörét részletesen elemeztük és összefoglaltuk korábban (Fóris 2017), és az alábbi főbb megállapításokra jutottunk:

- A köznyelvek és a szaknyelvek viszonyával számos publikáció foglalkozik, és már megkezdődött az egyes szakterületek és domének nyelve állapotának feltérképezése, az eredmények publikációkban jelentek meg.

- A magyar intézményrendszer jól kiépült, de sok átfedés van a feladatkörök között. – Igaz, még mindig több kérdés marad megválaszolatlan, pl. hogy ez a meglévő intézményrendszer hogyan kapcsolódik a magyar nyelvtervezés intézményrendszeréhez; hogy van-e központja a magyar nyelvtervezésnek 2000 után, kell-e ilyen központ, ha pedig nem kell, működik-e mindez hálózatos rendszerben, különös tekintettel a kodifikációs igényekre, a terminológián túl is?
- Fontos volna a magyar terminológiastratégia megalapozása szempontjából releváns publikációk kijelölése és közzététele.
- Nagyon jó volna, ha az általános nyelvstratégia és a terminológiastratégia kialakítása is deskriptív szemléletben történne, és szabványosítási-előíró törekvések helyett a szisztematikus harmonizációs-leíró munkálatok kapnának támogatást.
- A terminológiai fejlesztés, a terminológiai gyűjtemények közzététele feltétlenül online formában volna kívánatos – erre egy rendszeresen karbantartott honlap volna alkalmas.

A továbbiakban a terminológiastratégia létrehozásához szükséges negyedik területet vizsgáljuk meg, vagyis azzal foglalkozunk részletesen, hogy milyen formában teszik közzé a terminológiai adatokat Európa más országaiban, és milyen feladataink vannak a terminológiafejlesztés adatainak közzétételével kapcsolatosan a magyar nyelvterületen.

A TERMIK kutatói több korábbi tanulmányban is foglalkoztak már a terminológiai szabványosítás és harmonizáció kérdéskörével, valamint részletesen elemeztünk más európai országokban készített adatbázisokat tartalmi és formai szempontokból; a publikációk többsége a *Magyar Terminológia* című folyóiratban jelent meg. A szabványosítással kapcsolatos honlapokat és adatbázisokat Bölskei (2010) térképezte fel, és két, az IEC (International Electrotechnical Commission) nemzetközi szabványosítási szervezet által fenntartott terminológiai adatbázist (*Electropedia: International Electrotechnical Vocabulary* és *IEC Glossary: Compilation of electrotechnical terminology*) részletesen is bemutatott. Egy másik tanulmányában Bölskei (2011) megállapította, hogy a szabványosított és harmonizált terminológiát tartalmazó szabványok, szójegyzékek, adatbázisok interneten hozzáférhetővé tett változatai magyar terminusokat nem tartalmaznak, továbbá magyar nyelvű terminológiai segédanyagok, terminológiai szabványok a Magyar Szabványügyi Testület (MSZT) weboldalán sem találhatóak. A minőségügygel kapcsolatos nemzetközi szabványokban használt terminusok magyar nyelvű megfelelőit viszont értelmező szótári formában közzétették (Balogh–Földesi 2003, 2008).

3. Nemzeti terminológiai portálok és adatbázisok Európában

A világ számos országában hoztak már létre terminológiai gyűjtőportálokat és terminológiai adatbázisokat. Ezek közül a továbbiakban az európai vonatkozásúakra összpontosítunk. A *portál (gyűjtőportál)* egy konkrét témára felépített honlap, amely kiindulópontként szolgálhat egy adott témában összegyűjtött weboldalak eléréséhez; a téma szempontjából fontos linkek gyűjteménye. A *terminológiai adatbázis* (az angol nyelvben az újabb online terminológiai adatbázisokkal kapcsolatban igen gyakran használt *term bank* kifejezés magyar megfelelőjével: *terminusbank*) egy- vagy többnyelvű, terminológiai adatokat tartalmazó strukturált adatbázis, amely alkalmas a terminológiai adatok gyors lekérdezésére. Nemcsak címszavak és azok ekvivalensei szerepelnek benne, hanem fogalomazonosítók, további nyelvi, fogalmi és kommunikációs-pragmatikai információk; az adatokat úgynevezett terminológiai cédulákon tárolják (lásd Fóris 2013, Sermann–Tamás 2013). Ma már fontos, hogy a terminológiai adatbázisok elektronikus formában készüljenek, hogy folyamatosan frissíthetők legyenek. Komplexebb formáik a tudásbázisok, amelyek ismeretelemeket és szabályrendszereket is tartalmaznak.

A terminológiai adatbázisok felépítését és készítésének kérdéseit ISO szabvány is szabályozza, továbbá számos tanulmány foglalkozik e kérdésekkel a magyar nyelvű szakirodalomban is. Demeczky Jenő (2008) *Terminológia a szoftveriparban* című tanulmányában egy nemzetközi számítástechnikai vállalat terminológiai rendszerének kialakítását mutatja be úgy, hogy ismerteti a lokalizációhoz szükséges terminológiai munkafolyamatot, bemutatja az IBM terminológiai rendszerét és ismerteti a forrásnyelvi és a célnyelvi terminológia közötti főbb különbségeket. Tamás Dóra (2009) a szakfordítók számára készített trieszti TERMit adatbázist elemezte szerkezeti és tartalmi szempontból, pl. részletesen bemutatja, milyen adatokat tárolnak egy-egy terminológiai cédulán. Lesznayk Ágnes (2010) írása a terminológus szemszögéből mutatja be az európai uniós intézmények terminológiai adatbázisát, a IATE-t; ismerteti a szócikkek felépítését, valamint a terminológiai munkafolyamatra vonatkozó alapelveket és előírásokat. Váradi és Héja (2011) írásából a párhuzamos korpuszból történő többnyelvű terminuskivonatolás módszerét ismerhetjük meg. Schmitz (2011) a terminológiamenedzsment terminuskezelési elveit és módszereit mutatja be. Novák és Tamás (2013) a svájci ötnyelvű jogi-közigazgatási terminológiai adatbank, a *TermDat* felépítését és adatmezőit elemzi tanulmányában.

Henrik Nilsson, az Európai Terminológiai Társaság (European Association for Terminology, EAFT) jelenlegi elnöke a közelmúltban (2017) feltérképezte az egyes európai országokban pillanatnyilag fellelhető terminológiai portálokat és adatbázisokat (terminusbankokat). A felmérés szerint 18 európai ország rendelkezik az elnevezése szerint vagy hatókörében, szemléletében „nemzeti”-nek tekinthető terminológiai portállal, adatbázissal. Különösen jól állnak e vonatkozásban az észak-európai országok (Izland, Norvégia, Svédország, Finnország, Dánia) és a balti országok (Észtország, Lettország, Litvánia), valamint a nyugati újlatin nyelvterület egyes államai (Franciaország, Olaszország, Spanyolország, utóbbiban baszk és katalán nyelvű terminusbank is épül). A velünk szomszédos országok közül Szlovákia, Szlovénia és Horvátország bír „nemzeti” terminológiai portállal. Magyarország sajnos egyelőre nem rendelkezik sem terminológiai gyűjtőponttallal, sem nemzeti terminológiai adatbázissal.

Az európai országok „nemzeti” szemléletűnek tekinthető terminológiai portáljai és terminológiai adatbázisai felépítésük, kidolgozói, céljaik alapján valójában több típust képviselnek. Megkülönböztethetünk **nemzeti terminológiai (gyűjtő-) portálokat** (pl. a walesi *Porth Termau*, a norvég *Termportalen*, a horvát *Hrvatski Terminološki Portal*); **nemzeti terminológiai adatbázisokat** (pl. az ír *téarma.ie*, a svéd *Rikstermbanken*); **kormányzati terminológiai portálokat** (pl. a finn *VALTER*, a walesi *BydTermCymru*); **egyetemi terminológiai portálokat** (pl. a walesi nemzeti főiskola, a Coleg Cymraeg Cenedlaethol *Geiriadur Termau'r* portálja); **szabványügyi terminológiai portálokat** (pl. a norvég *SNORRE*); **tudástárakat** (pl. a dán *DanTermBank*); valamint **az adott nyelvet anyanyelvként több országban beszélők számára készített terminológiai portált** (pl. a holland *NedTerm*).

A különböző típusú európai terminológiai portálok és terminológiai adatbázisok ugyanakkor közös jegyekkel is rendelkeznek, amelyek iránymutatóak lehetnek egy magyar nemzeti terminológiai portál és/vagy terminológiai adatbázis kialakításakor. Az európai példák azt mutatják, hogy egy-egy nemzeti terminológiai portál, illetve adatbázis létrehozásához, kiépítéséhez, működtetéséhez kormányzati és több oldalról (így a szakterületek, nyelvészet, informatika irányából) jövő szakmai támogatottság egyaránt szükséges.

A kormányzati támogatottság megnyilvánulhat elvi, illetve anyagi vonatkozásban egyaránt, lásd pl. a walesi kormány által fenntartott *Y Termiadur Addysg* oktatási terminológiai portál; a finn oktatási és kulturális minisztérium által finanszírozott, gazdag szaknyelvi anyagot tartalmazó *TEPA*; a norvég kulturális minisztérium anyagi támogatásával

megvalósított, a szabványosítási munka során kidolgozott terminusokat közreadó *SNORRE*; a francia kulturális minisztérium által üzemeltetett *FranceTerme*; a kormányzati szervből alakított Foras na Gaeilge ír intézet által fejlesztett *téarma.ie* példáját; de ide vonható a Szlovák Köztársaság 2001-ben jóváhagyott nyelvpolitikai koncepciója kivitelezésének részét képező *Slovenská terminologická databáza (STD)* kialakítása; valamint a nyelvi revitalizációt segítő baszk *Euskalterm* létrehozása is. Az ún. kis és veszélyeztetett nyelvekkel összefüggésben több esetben európai uniós támogatással is találkozunk, lásd pl. a European Regional Development Fund pénzügyi hozzájárulását a walesi nyelv terminológiai munkálataihoz.

Az európai országok terminológiai portáljainak és adatbázisainak szakmai hitelességét több tényező együttesen biztosítja. A hitelességet biztosító egyik tényező, hogy e portálok és adatbázisok sok esetben tudományos testületek, intézmények, nyelvi intézetek kezdeményezésére, irányításával, felügyelete mellett jönnek létre és működnek, így pl. az izlandi *Orðabanki* az Íslensk málstöð (Izlandi Nyelvi Intézet); a norvég *Termportalen* a Norges Forskningsråd (Norvég Tudományos Tanács); a holland *NedTerm* a Nederlandse Taalunie (Holland Nyelvi Unió, melynek tagjai: Hollandia, Belgium és Suriname); az észt *Esterm* az Eesti Keele Instituudi (Észt Nyelvi Intézet); a lett *AkadTerm* a Latvijas Zinātņu akadēmijas (Lett Tudományos Akadémia); a horvát *Struna* az Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (Horvát Nyelvi és Nyelvészeti Intézet) által gondozott terminusbank.

Nem ritka az sem, hogy az érintett portálok, illetve adatbázisok egy „nemzeti” (szemléletű) terminológiai központ koordinálásával valósulnak meg, pl. a *téarma.ie* az ír An Coiste Téarmaíochta, Foras na Gaeilge (Ír Intézet Terminológiai Bizottsága); a *TEPA* a finn Sanastokeskus (TSK, Finn Terminológiai Központ); a *Rikstermbanken* a svéd Terminologisentrum (TNC, Terminológiai Központ) irányításával, közreműködésével funkcionál.

A gyakorlati munka sokszor kötődik olyan felsőoktatási intézményekhez, egyetemekhez, amelyekben terminológiai kutatások folynak, terminológiatudományt oktatnak (így például a terminológiai munka tényleges kivitelezői között megtalálható pl. a walesi Bangor University, a Dublin City University egyik intézete, az oslói és a bergeni egyetem); illetve amelyek egyben felhasználói is a kialakított terminológiai adatbázisoknak (így például részt vesz terminológiai munkálatokban a Norges Handelshøyskole nevű üzleti és közgazdasági oktatást folytató norvég intézmény; vagy a Coleg Cymraeg Cenedlaethol elnevezésű walesi nemzeti főiskola).

Az európai országok nemzeti terminológiai portáljainak nagyobb része egyébként lényegében úgy jött létre, hogy a különféle típusú már meglévő terminológiai forrásokat (ideértve a hagyományos szótárakat és a digitális terminusbankokat is) összegyűjtötték és elérhetővé tették egyetlen terminológiai gyűjtőportálon keresztül (pl. a walesi *Porth Termau*; a norvég *Termportalen*; a holland *NedTerm*; a katalán *cercaterm*; a szlovák *STD*; a horvát *Hrvatski Terminološki Portal*, amely a *Struna* adatbázis, a horvát szabványügyi testület, a Miroslav Krleža lexikográfiai intézet, valamint egyes szerzők önként közreadott terminusgyűjteményeit tartalmazza).

Az európai országok terminológiai portáljain, adatbázisaiban, terminusbankjaiban feldolgozott és bemutatott anyag mennyisége igen változó, a kidolgozottabb (és soknyelvű) terminológiai adatbázisok akár (több) százezres mennyiségű terminust is kezelnek (így pl. az izlandi *Orðabanki* 125.000; a finn *Tieteen Termipankki* 150.000; az észt *Esterm* 198.000; a norvég *SNORRE* 200.000; a katalán *cercaterm* 230.000; a finn *TEPA* 350.000; az ír *tearma.ie* 376.000 terminust tartalmaz; a svéd *Rikstermbanken* 2010-ben mintegy 627.000 terminológiai bejegyzést számlált; a lett *AdadTerm* jelenleg 1.098.888 kifejezéssel büszkélkedik, mivel munkatársai sok 1922 és 2014 közötti terminusgyűjtemény, köztük több orosz–lett nyelvpárú kiadvány anyagát dolgozták fel és tették hozzáférhetővé 78 témakörben).

A nagy mennyiségű adatot tartalmazó nemzeti terminológiai portálok, adatbázisok kiépítése időigényes folyamat. Ami a kidolgozottabb terminológiai weboldalakon jelenleg látszik, az jellemzően 20-25 éves munka eredménye, pl. a walesi *Porth Termau* anyagának alapját a Centre for the Standardization of Welsh Terminology központ (és partnerei) által 1993-tól készített terminológiai szótárak adják; a főként jogi terminusokat tartalmazó észt *Esterm* munkálatait 1996-ban indították el az észtországi jogi fordítói központban, majd 2006-ban az adatbázis építését átvette az Eesti Keele Instituudi (Észt Nyelvi Intézet); a baszk *Euskalterm* 2001-től hozzáférhető.

Az európai terminológiai portálokat, adatbázisokat, terminusbankokat készítő személyi állomány igen változatos képet mutat: az 5 fős csoporttól (pl. a walesi *Porth Termau* esetében) a közel 100 fős csapatig (pl. az ír *tearma.ie* esetében) terjedően bármilyen nagyságú, szakemberekből, (teljes állású) képzett terminológusokból és informatikusokból álló szakértői testület megjelölésére van példa a honlapokon. A kisebb létszámú projektek egyikének, a dán *DanTermBank*-nek a készítői között például 7 projektrésztvevőt, 1 külső konzulenszt és egy 7 tagú tanácsadó bizottságot találunk. A munka költségeit jellemzően kormányzati, európai uniós, illetve iparági támogatás fedezi. Sajátos példa a litván *Terminu bankas* adatbázis esete, melynek létrehozásáról, fenntartásáról törvény született (*Law on Term*

Bank, 23 December 2003 No. IX-1950, Vilnius), amely kimondja, hogy a nemzeti terminológiai adatbázist az állami költségvetésből kell finanszírozni.

A nemzeti terminológiai portálok, adatbázisok, terminusbankok alapvető céljaként a készítőik legtöbbször a hatékonyság fokozását jelölik meg (1) a kormányzati működés különféle területein; (2) a nemzetstratégia, illetve a nemzetgazdaság terén; (3) az oktatásban; (4) a tudományos kutatásban és (5) a szolgáltatások terén.

(1) A kormányzat, az államigazgatás által használt terminológiát próbálja rendszerezni például a finn *VALTER* portál, amely a finn Miniszterelnöki Hivatal terminológiai szolgálatának különböző célokra készített, különböző szerkezetű terminusjegyzékeit adja közre (pl. államigazgatás; országgyűlés; helyi önkormányzat; jog, bíróság; felsőoktatás; munkaerőpiac; adózás témakörökben); a walesi kormány fordítói szolgálatának háttéranyagait a *BydTermCymru* portálon keresztül érhetők el, közöttük a *TermCymru* terminológiai adatbázis is; a főként jogi terminusokat tartalmazó szlovén *Evroterm* szintén kormányzati fenntartású; a szövetségi jogi és közigazgatási terminusokat az ország négy hivatalos nyelvén és angolul közzétevő svájci *TERMDAT*-ot a szövetségi kancellária alá tartozó központi nyelvi szolgálat terminológiai részlege gondozza; az *Euskalterm* adatbázist pedig a baszk kormány működteti. A kormányzat, az államigazgatás által használt terminológia nyilvános közreadásával elérhető az ügyintézés gyorsítása, pontosítása, (fél)automatizálása, melynek eredményeként az állami adminisztráció összességében kevesebb személyzetet igényel, az ügyfél pedig elégedettebb lesz. Az adatbázisok segítséget nyújtanak továbbá az igényes külpolitika és a jogharmonizáció (ki)alakításában is.

(2) A nemzetstratégiaileg, illetve a nemzetgazdaság szempontjából fontos tárgykörök terminológiai háttéradatbázisának megteremtése szintén a nemzeti terminológiai portálok feladata és lehetősége. Szinte mindegyik áttekintett terminológiai portálon szerepelnek oktatással kapcsolatos és tágran értelmezett földrajzi terminusgyűjtemények (pl. GIS terminológia); rendszerint jelen van továbbá a gyorsan fejlődő területek terminológiájának fejlesztése, gondozása is: pl. informatikai (vö. ír *téarma.ie*, izlandi *Orðabanki*), kereskedelmi és műszaki terminusok (vö. ír *téarma.ie*). Ezen felül a portálok, terminusbankok jellemzően tartalmazzák néhány, az adott ország gazdasági, kulturális élete szempontjából fontos vagy éppen hiányzó tárgykör alapvető terminuskészletét is: pl. külpolitika, kreatív iparágak, erdőgazdálkodás (vö. walesi *Geiriadur Termau'r*); halászat, tengerészet (vö. izlandi *Orðabanki*); hajóépítés, textil- és bőripar, élelmiszertechnológia (vö. norvég *SNORRE*); mezőgazdaság, turizmus, nyelvészet (vö. lett *AkadTerm*); kétnyelvűség, migrációs politika, marketing, sakk (vö. szlovák *SDT*); sport (vö. walesi *Y Termiadur Addysg* és *Geiriadur*

Termau'r, ír *téarma.ie*); bor, fazekasság, hipermarket áruk, megújuló energia (vö. baszk *Euskalterm*).

(3) Az oktatás vonatkozásában a terminológiai portálok és adatbázisok céljai között szerepel az anyanyelven való tudásközvetítés biztosítása, a tudás továbbadása anyanyelven (vö. walesi *Geiriadur Termau'r*); az oktatási és vizsgaanyagok, értékelések egységesítése (vö. walesi *Y Termiadur Addysg*); a nyelvi esélyegyenlőség biztosítása az oktatásban (a norvég *SNORRE* például párhuzamosan fejleszti a norvég nyelv mindkét sztenderd változatának, a bokmálnak és a nynorsknek a terminológiáját). A portálok, adatbázisok, terminusbankok szükség esetén törekszenek a kétnyelvű oktatás megvalósításának elősegítésére (pl. dán–angol viszonylatban a *DanTermBank*; walesi–angol viszonylatban a *Porth Termau*); illetve a nyelvi egységesség megőrzésére, kulturális és gazdasági (pl. munkaerő-vándorlás) okokból (vö. holland *NedTerm*).

(4) A terminológiai portálok, terminusbankok egyben a szakmai és szaknyelvi tudományos kutatások forrásai is, célkitűzéseik között szerepel például a nemzeti nyelvű terminusok állományának felmérése, egységesítése (vö. izlandi *Orðabanki*), a terminusváltozások vizsgálata (vö. walesi *Y Termiadur Addysg*).

(5) A szolgáltatások terén a nemzeti terminológiai portálok, terminusbankok elsősorban a fordítási, szakírási szolgáltatások magas színvonalának biztosításához kívánnak hozzájárulni (pl. a walesi *BydTermCymru*, az ír *téarma.ie*), akár gazdasági alapon is (lásd a svéd Terminologicentrum Ltd. tanácsadó szolgálatát: <http://www.tnc.se/om-tnc/in-english/>). Több portál esetében részfeladatként jelentkezik hely(ség)névi adatbázisok készítése, közreadása is, a földrajzi tájékozódás általános elősegítésére (lásd pl. a walesi *Porth Termau*, az ír *téarma.ie*, a holland *NedTerm* portálja esetében).

A nemzeti terminológiai portálok és adatbázisok megfelelő kialakítása, fenntartása erősen multidiszciplináris jellegű feladat, amely szakterületi szakember, nyelvész és informatikus együttes kompetenciáját igényli a folyamat minden lépésében. Az áttekintett portálok és adatbázisok tartalom tekintetében törekednek az eddig megjelent terminológiai szótárak, szójegyzékek (akár vállalati terminológiai jegyzékek is) anyagainak összegyűjtésére, digitalizálására, integrálására, a különböző felépítésű korábbi terminológiai gyűjtemények adatainak összeolvasztására, koherens szerkezet kialakítása mellett (pl. a walesi *Porth Termau*, az ír *téarma.ie*). Több portál, adatbázis esetében találkozunk azzal az eljárással, hogy egy-egy integrálandó tárgykör terminológiai szótárának létrehozásával, megújításával szakemberekből és terminológusokból álló almunkabizottságot bíznak meg (lásd pl. az ír *téarma.ie*, az izlandi *Orðabanki* szerkesztési eljárásait).

Az adatgyűjtés elősegítésére a nemzeti terminológiai portálokat, adatbázisokat gyakran kapcsolják össze a nemzeti szövegtárakkal (lásd pl. a walesi *Porth Termau*, az ír *tearma.ie*, a szlovák *STD* esetét); s arra is van példa, hogy fordítói memóriákból nyert kétnyelvű párhuzamos korpuszok alapján gazdagítják további adatokkal a terminusgyűjteményeket (vö. a szlovén *Evroterm* mögött húzódó *Evrokorpus*, amely angol/német/francia/olasz/spanyol és szlovén nyelvpárú párhuzamos korpuszokat tartalmaz). Több portál él az európai uniós tematikájú adatbázisokkal való összekapcsolás lehetőségével, pl. az európai uniós terminológiát közreadó *IATE (Inter-Active Terminology for Europe)* adatbázis az ír *tearma.ie*-hez és a finn *TEPA*-hoz is hozzá van kapcsolva.

A terminológiai portálok és adatbázisok tartalmának jelentős mennyiségű új adattal való gyarapítására különösen alkalmasak a modern adatgyűjtési munkamódszerek. Szakszövegek gyűjthetők automatikusan az internetről keresőrobot segítségével (*web crawling*), ehhez azonban első lépésként szükség van néhány témaspecifikus alapterminus ismeretére, amelyek alapján a weben található megfelelő szakszövegekre rátalál a program. Az így összegyűjtött digitális szakszövegekből aztán automatikus feldolgozás során további terminusjelöltek nyerhetők, az azonban, hogy a gépi leválogatású terminusjelöltek közül mi tekinthető tényleges terminusnak, terminológus szakember ítéletét igényli. A számítógépes szövegfeldolgozás a kulcsszó funkciójú terminusok azonosításán túl bizonyos mondatszerkesztési sajátosságok szövegbeli jelenléte révén a terminusok definíciójának kidolgozásában is segítséget jelenthet a szakemberek számára (lásd pl. a dán *DanTermBank* készítésének menetét).

Szerencsés, ha a terminológus szakember közreműködésének eredményeként megjelenik az adott nyelv sajátosságainak figyelembevétele a terminusok (gépi) kinyerésekor, és ezek szempontként vannak jelen az adatbázis szerkezetének kialakításakor is (lásd pl. a szófaj, a nyelvtani nem, a ragozástípus, a rendhagyó formák, a forma és a funkció viszonyának jelölése a walesi *Y Termiadur Addysg* esetében). Több áttekintett portál, terminusbank használja továbbá az adatgyűjtés modern, de nem gépi módszereit is, így élnek például a következő lehetőségekkel: crowdsourcing űrlap kitöltetése, az adatok szerkesztői ellenőrzés mellett való beépítése az adatbázisokba (pl. az ír *tearma.ie*); MediaWiki platform együttműködés (pl. a finn *Tieteen Termipankki*, a szlovák *STD*).

A nemzeti terminológiai portálok és adatbázisok nem szükségszerűen csak terminusgyűjteményeket tartalmaznak, hanem például a terminushasználattal összefüggésben online kurzusok kialakításával, önképzést segítő információs anyagok közreadásával járulnak hozzá a felhasználók terminológiai tudatosságának kiépítéséhez, fejlesztéséhez (lásd pl. az ír

téarma.ie-n: *Terminology Skills Course*; a holland *NedTerm*-en: *Webcursus*; a lett *AkadTerm*-en: *Terminology Standards in the Aspect of Harmonization for International Term Database*; a katalán *cercaterm*-en: *Comentaris terminològics*). A tartalom vonatkozásában valamennyi áttekintett terminológiai portál és adatbázis törekszik a megfelelő ISO szabványok kívánalmainak megfelelni (ISO 704 *Standardization of Terms* és ISO 860 *Harmonization of Concepts and Terms*).

A terminológiai adatbázisok esetében azok szerkezetének megtervezése, a más adatbázisokkal való átjárhatóság biztosítása; a morfematikai elemző programok, a szóvégmutato funkció, a kulcsszó alapján való keresés, a konkordanciavizsgálatok lehetőségének beépítése erős nyelvtechnológiai háttérrel feltételez (vö. a walesi *Porth Termau*, a holland *NedTerm*, a dán *DanTermBank*). Egy-egy alkalommal terminológia kinyerésére és kezelésére alkalmas online eszközöket, alkalmazásokat (pl. a holland *NedTerm*); okostelefonra tölthető applikációkat (pl. a walesi *Porth Termau*); TBX (TermBase eXchange) fordítói memóriákba tölthető anyagokat (pl. az ír *téarma.ie*) is hozzáférhetővé tesznek a portálok a célközönség (tisztviselők, szakemberek, kutatók, tanulók, fordítók, tolmácsok, szakírók, lektorok, újságírók, szerkesztők és a nagyközönség) számára.

A korszerű nemzeti terminológiai portálok és adatbázisok esetében a keresőfelület, illetve az adatbemutató felület felhasználói célcsoport számára megfelelő beállítási lehetőségeinek kialakítása szintén a lehetőségek között szerepel; a terminológiai információk bemutatásának strukturáltsága, részletessége tekintettel van az előismeretek mélységére, illetve a felhasználói igényekre, célokra; mindez segíti az információfeldolgozást, az értelmezést, és pozitívan befolyásolja a felhasználói elégedettséget (lásd a dán *DanTermBank*). Több alkalommal találkozunk statikus, klasszikusnak tekinthető adatbázis keresőfelülettel (pl. az ír *téarma.ie*), de van példa a Trados MultiTerm (pl. az észt *Esterm*), illetve a Wikipedia keresőfelületét idéző kialakításra is (pl. a finn *Tieteen Termipankki*, a szlovák *STD*).

4. Magyar terminológiai portálok és adatbázisok kialakítása

A nemzeti nyelvű terminológia fejlesztésére irányuló politikai akarat Magyarországon is megfogalmazódott: a kormány által 2014-ben létrehozott Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI) programjának része „a nyelvszerkezeti és a nyelvhasználati kutatások terén a különböző szaknyelvek (terminológiák) tudatos fejlesztésének koordinálása, a határon túli és

az anyaországi magyar nyelvű terminológia összehasonlító kutatása, összehasonlító terminológiai szótárak összeállítása” (55/2014. (III. 4.) Korm. rendelet a Magyar Nyelvstratégiai Intézet létrehozásáról. 2. Az Intézet feladatai 4§ 3.); a kormányzati támogatottság elvi szinten tehát jelen van.

A fent vázolt európai típusú intézményi háttér lényegében szintén adva van Magyarországon. Az MTA Nyelvtudományi Intézetének feladatai között – stratégiai tervében is – szerepel, egyebek mellett, a magyar nyelvi korpuszok és adatbázisok létrehozása, és az intézetben több évtizede folynak nyelvtechnológiai és korpusznyelvészeti kutatások (lásd pl. Simon–Váradai 2018). Bár kifejezetten terminológiai osztálya vagy kutatócsoportja nincsen az intézetnek,ⁱⁱⁱ több olyan európai projektben vesznek részt, amelyeknek van terminológiai vonatkozása, mint pl. a Horizon 2020 keretében megvalósuló META (Multilingual Europe Technology Alliance), amely a gépi fordítás tökéletesítését tűzte ki célul a nyelvtechnológia segítségével (<http://www.nytud.hu/>, MetaNet). A 2005-ben a Magyar UNESCO Bizottság támogatásával létrejött Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa (MaTT) nemzeti/nyelvi szintű terminológiai tanács, amelynek tagjai az ország különböző intézményeiben, szervezeteiben folyó terminológiával kapcsolatos kutatási és gyakorlati munkálatokat vezető, koordináló terminológus szakemberek. A MaTT kapcsolatot tart fenn a kormányzat, a gazdaság és a közigazgatás intézményeivel, és több nemzetközi szakmai szervezettel is (<http://www.matt.hu/>). A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén 2011-ben indult el a Terminológia mesterképzési szak; a terminológusok képzése a tanszék mellett működő Terminológiai Kutatócsoport (TERMIK), valamint több állami és magánszervezet szakmai támogatásával folyik (<http://www.kre.hu/nyelveszet/index.php/terminologia>). A Termini Egyesület a határtalanítási munkálatokban vesz részt, melynek keretében számos, a határon túli magyar régiókban használatos magyar nyelvű terminológiával kapcsolatos kutatási eredmény látott már napvilágot, és több terminológiai szótár is elkészült (Benő et al. 2004, Fazakas–Tódor 2015; a magyar intézményi háttérről lásd még Fóris 2017).

Részletesen vagy kevésbé részletesen kidolgozott, korszerű elvek mentén készült újabb terminológiai adatbázisok, terminusgyűjtemények egyes tárgykörök kapcsán a magyar nyelv vonatkozásában is léteznek, akár digitális (Fóris–B. Papp–Sermann szerk. 2015), akár hagyományos szótárak formájában (Berkáné–M. Szabó–Mező szerk. 2015; Bölcskei–Farkas–Slíz szerk. 2017). A korábbi időszakból is vannak bőven olyan forrásaink, amelyek kulturális örökségünk őrzésének szándékával a szakszókincs egyes rétegeivel ismertetik meg az olvasót (lásd például a *Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok* című sorozat egyes füzetait: pl. Túri 1980;

Bana 1981; Balázs 1982). Több kollégától is hallottuk már, hogy az MTA egyes osztályai, illetve egyetemi tanszékek korábban nagy energiákat fektettek bizonyos szak- és tudományterületek terminológiai szótárainak, szakszógyűjteményeinek létrehozására. Ezeknek egy része elektronikus formában készült, esetleg online formában is hozzáférhető; adataik, elérhetőségük összegyűjtése nagyon hasznos volna. Ezenkívül több intézmény, cég is megkezdte saját fordítói terminológiai adatbázisa építését, ilyen pl. az OFFI Zrt. által gondozott jogi és közigazgatási terminológiai adatbázis (*IUSTerm*) és a LEG Zrt. autóiipari fordítói terminológiai adatbázisa – ezek azonban nyilvánosan nem hozzáférhetők.

Továbbá több olyan európai, illetve európai uniós adatbázis létezik, amely magyar nyelvű anyagot is tartalmaz: pl. az Igazságügyi Minisztérium gondozásában lévő *Termin*, az Európai Intézményközi Terminológiai Adatbázis (*IATE*), az *EUROTERMBANK*, a *SAPTerm*. Magyar nyelvű terminológiai anyagot találunk az *EuroTermBank* elnevezésű adatbázisban is, amely az Európai Unió eContent programja keretében készült el. A program eredendően az európai vonatkozású digitális tartalmak online közzétételét és az információs társadalomban, illetve az EU-n belül a valódi nyelvi változatosság megőrzését szorgalmazta. Kialakításával elsősorban az „új” EU-tagországok (Észtország, Magyarország, Lettország, Litvánia, Lengyelország) terminológiai vonatkozású digitális anyagainak összegyűjtése volt a cél, az Európai Unióba történő beilleszkedés elősegítésére. A projektet a Tilde elnevezésű lett nyelvtechnológiai cég koordinálta. Az *EuroTermBank* magyar anyaga lényegében a fordítást segítő magyar nyelvű két- vagy többnyelvű szakszótárak anyagának digitalizálásával jött létre. Újabb projektek is indultak Európai szinten az erőforrások koordinálására. Pl. az Európai Bizottság 2015-ben indította el „Európai Nyelvi Erőforrás Koordináció” („European Language Resource Coordination”, ELRC) néven kezdeményezését, amelynek a célja, hogy hozzájáruljon az Európai Unió nyelvi akadályainak lebontásához, ezzel közvetve segítse az egységes európai gazdasági térség működését, elsősorban a közigazgatás területén. Középpontjában egy fordító automata, az eTranslate kifejlesztése állt, ennek része egy nyelvi és fordítói adatbázis létrehozása, továbbá a már létező nyelvi adatok összegyűjtése a közszolgálat, a közigazgatás és a kormányzati intézmények számára. A programban 30 európai ország vesz részt úgynevezett „Nemzeti kapcsolati pontok”-on keresztül; a honlapon szereplő információk szerint Magyarországot közigazgatási kapcsolattartóként az Igazságügyi Minisztérium Európai Uniós és Igazságügyi Együttműködésért Felelős Államtitkársága (Szenthe János) és a Magyar Nyelvstratégiai Intézet (MANYSI, Bódi Zoltán), technológiai kapcsolattartóként pedig az MTA Nyelvtudományi Intézete (Váradi Tamás) képviseli (CEF).^{iv}

A már meglévő, különféle típusú terminológiai forrásoknak, a korábbi és újabb terminusgyűjteményeknek, szakszótáraknak az anyagai értelemszerűen beépíthetők lennének egy magyar nemzeti terminológiai adatbázisba, de minimálisan online fellelhetőségük összegyűjthető és megjeleníthető volna egy magyar nemzeti terminológiai portálon. Jelenleg ugyanis nincs komoly nyilvántartás arról, hogy mely terminológiai szótárak, adatbázisok érhetőek el online formában, nyilvánosan, és hol találjuk meg őket. Célszerű lenne ezért egy olyan online felületet létrehozni (pl. az MTA, a Nyelvtudományi Intézet vagy a MANYISI honlapján), ahol összegyűjtenénk ezeknek a már létező online terminológia szótáraknak, szójegyzékeknek, adatbázisoknak a pontos adatait, s megadnánk a linket, amelyen keresztül az egyes anyagok hozzáférhetők. Szükséges lenne továbbá, hogy a felületen jó kereső működjön, s így kulcsszavak alapján is lehetséges legyen a keresés.

5. Következtetések

Összességében megállapítható tehát, hogy a szakmai, intézményi és személyi feltételek egy, a teljes Kárpát-medencei magyar nyelvterületre kiterjedő nemzeti terminológiai portál, illetve terminológiai adatbázis kialakításához mára Magyarországon is megteremtődtek. A munkát – biztos kormányzati támogatottság és anyagi fedezet mellett – nyilván célszerű lenne minél előbb elkezdeni, hiszen a legtöbb európai, közöttük több szomszédos országhoz képest már így is jelentős e téren a lemaradásunk. Az egyes érdekelt intézmények a részfeladatokon akár megoszthatnánk egymással – ebben az esetben viszont érdemes volna a megfelelő koordinációra egy terminológiastratégiai tanácsadó testület létrehozása. Egy lehetséges magyar nemzeti terminológiai portál megtervezésekor feltétlenül szükség van a nemzetstratégiailag, illetve a nemzetgazdaság szempontjából fontos tárgykörök kijelölésére; a piaci igények felmérésére; a kivitelezés sikerességének biztosításához pedig alapvető fontosságú a szakmai és a szaknyelvi tudományos kutatások feltételeinek megteremtése; valamint a terminológiai ismeretek mesterképzésben való folyamatos oktatása.

A tartalom vonatkozásában a magyar nemzeti terminológiai portál és/vagy terminológiai adatbázis kialakításakor bevonhatók lennének a már eddig kiadott terminológiai szótárak, nyilvánossá tett terminológiai adatbázisok anyagai (lásd fent); de szükség lenne egyes tárgykörök esetében terminológiai szótárak létrehozására, megújítására, valamint a terminológiai adatok különféle módszerekkel történő gyarapítása is (pl. crowdsourcing, wiki alapelvek szerinti, open access megközelítés, Creative Commons licenck alkalmazása).

A magyar nyelvű terminológia megfelelő, igényes használatát segíthetné ezen kívül egy, a terminológiai tudatosságot növelő online kurzus közreadása; illetve további, a magyar nyelvre optimalizált terminuskivonatoló és nyelvi elemző programok kidolgozása is. A felhasználói célcsoport számára megfelelő adattartalom, struktúra, beállítási lehetőségek kialakítása pedig akár kétféle változat létrehozását is lehetővé tenné: egy kevesebb információt tartalmazó ingyenes változat mellett működhetne egy több releváns információt tartalmazó, bevételt eredményező kereskedelmi változat is.

A nemzeti terminológiai portálok és terminológiai adatbázisok kialakítása, fenntartása és működtetése mögött mindig ott kell, hogy álljon a felismerés, hogy a terminológiai adatbázisok egyben tudástárak is, a tudásmenedzsment hatékony, gyors és megbízható eszközei a modern világban.

6. Záró gondolatok, ajánlások

Ez a kötet összefoglaló tanulmányokat tartalmaz a magyar terminológiastratégia kialakításához, amelyekből az egyes szakterületek is kiindulhatnak a későbbiekben. Álláspontunk szerint a következő időszakban az alábbi feladatokat volna érdemes elvégezni:

- A terminológiastratégiai tervdokumentum előkészítése érdekében vitaindító, középtávú (4-10 év) stratégiai tervdokumentum, úgynevezett „Zöld könyv” kiadása. A 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet a kormányzati stratégiai irányításról 38.§-ának értelmében a Zöld könyv *felhívja a figyelmet a terminológiai ágazat, szakpolitikai terület legfontosabb megoldatlan kérdéseire és kezdeményezi, hogy az érintett szervek a kérdésekkel a kormányzati stratégiai irányítás keretein belül foglalkozzanak.*
- Egy úgynevezett *terminológiastratégiai tervdokumentum tervezet* elkészítése.
- *Terminológiastratégiai tanácsadó testület* létrehozása.
- A terminológiastratégiai tervdokumentum tervezet elkészítése és közzététele nyomán érkezett visszajelzések alapján a részletes dokumentumok: *terminológiastratégiai tervdokumentum és program* elkészítése.
- *Magyar Nemzeti Terminológiai Portál* elindítása.
- *Magyar Nemzeti Terminológiai Adatbázis* megtervezése, költségigényének, személyi és eszközfeltételeinek kidolgozása.

SZAKIRODALOM

- Ács Judit – Pajkossy Katalin – Kornai András 2017. Digital vitality of Uralic languages. *Acta Linguistica Hungarica / Acta Linguistica Academica* 64/3: 327–345.
- Andrássy György 2017. A magyar nyelv és a magyar nyelvközösség jogi helyzete. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) *A magyar nyelv jelene és jövője*. Gondolat Kiadó, Budapest. 64–90.
- Balázs Géza 1982. *A kazári népi erdőgazdálkodás munkamenete és szakszókincse*. (Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 17.) ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke – MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- Balogh Albert – Földesi Tamás 2008. A minőségügy magyar terminusainak értelmezése. *Magyar Terminológia* 1/2: 243–60.
- Benkő Loránd 1999. *Nemzet és anyanyelve*. Osiris, Budapest.
- Bölscei Andrea 2010. A szabványosítás online vetülete: angol nyelvű webhelyek. *Magyar Terminológia* 3/1: 21–40.
- Bölscei Andrea 2011. A szabványügy és a magyar nyelv: a szabványosítás online forrásai az információszerzés, a terminológiai munka és az oktatás szolgálatában. *Magyar Nyelvőr* 135/3: 274–285.
- Bana Enikő 1981. *A kispaládi pokróckészítés szakszókincse*. (Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 8.) ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke – MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- Cabré, Maria Teresa 1998. *Terminology. Theory, Methods and Applications*. (Terminology and Lexicography Research and Practice I.) John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia.
- Cabré, Maria Teresa 2001. Importancia de la terminología para la comunicación en las lenguas europeas. *Lingua e stile*. XXXVI/2: 383–394.
- Demeczky Jenő 2008. Terminológia a szoftveriparban. *Magyar Terminológia* 1/2: 189–204.
- Fóris Ágota – Bölscei Andrea (szerk.) 2018. *A szabványosítás fordítási és terminológiai vonatkozásai*. L'Harmattan, Budapest.
- Fóris Ágota 2005. *Hat terminológia lecke*. Lexikográfia Kiadó, Pécs. <http://mek.oszk.hu/09200/09278/>
- Fóris Ágota 2011. A magyar terminológia-politika elvei, a gyakorlat és az elmélet viszonya. In: Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita (szerk.) *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban. A 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete, Budapest–Beregszász. 421–428.
- Fóris Ágota 2013. Terminológiai szótárak és adatbázisok tipológiai kérdései. In: Tóth Szergej (szerk.) *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE Kongresszus előadásai. Szeged, 2012. április 12–14.* (A MANYE Kongresszusok előadásai 9.) MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 433–437. <http://mek.oszk.hu/11700/11730/>
- Fóris Ágota 2017. A magyar terminológia-politikáról és -stratégiáról. In: Benő Attila – Gúti Erika – Juhász Dezső – Szoták Szilvia – Terbe Erika – Trócsányi András (szerk.) *Tudományköziség és magyarságtudomány a nyelvi dimenziók tükrében: A VIII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus (Pécs, 2016) három szimpóziumának előadásai*. Termini Egyesület, Törökbálint. 120–128.

- Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita (szerk.) 2011. *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban. A 16. Élőnyelvi Konferencia előadásai*. Tinta Könyvkiadó – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete, Budapest–Beregszász.
- Kiss Jenő 2009. A tudományos nyelvek, az anyanyelv és az értelmiségi elit. *Magyar Tudomány* 2009/1: 67–74.
- É. Kiss Katalin 2004. *Anyanyelvünk állapotáról*. Budapest, Osiris.
- Kornai András 2018. *Nyelvi életképesség a digitális világban*. Elhangzott: Az MTA Magyar Nyelv a Tudományban Elnöki Bizottság ülésén, 2019. február 19. http://mta.hu/data/dokumentumok/i_osztaly/Nyelvi_életkepesség_ea_Kornai_Andras_20180219.pdf
- Lanstyák István 2010. A nyelvi problémák típusai. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* XII/1: 23–48.
- Lesznyák Ágnes 2010. Az európai uniós intézmények terminológiai adatbázisa: A IATE. *Magyar Terminológia* 3/2: 161–181.
- Neustupný, Jiří V. – Nekvapil, Jiří 2003. Language Management in the Czech Republic. *Current Issues in Language Planning* 4/3–4: 181–366.
- Nilsson, Henrik 2017. *Trendencies in terminology*. Elhangzott: A SLOVKO 2017 – 9th International Conference: NLP, Corpus Linguistics, Terminology, e-Terminology konferencián 2017. október 26-án, Pozsonyban. <https://korpus.sk/~slovko/2017/Nilsson-Henrik-TNC-SLOVKO2017.pdf>
- Novák Barnabás – Tamás Dóra Mária 2013. A svájci jogi-közigazgatási terminológiai adatbank, a TermDat. *Magyar Terminológia* 6/2: 207–232.
- Schmitz, Klaus-Dirk 2011. Managing terms in terminology management. *Magyar Terminológia* 4/2: 238–245.
- Sermann Eszter – Tamás Dóra 2013. Elektronikus szótár vagy terminológiai adatbázis? In: Károly Krisztina – Fóris Ágota (szerk.) Tóth Szergej (szerk.) *Társadalmi változások – nyelvi változások. Alkalmazott nyelvészeti kutatások a Kárpát-medencében. A XXII. MANYE Kongresszus előadásai. Szeged, 2012. április 12–14.* (A MANYE Kongresszusok előadásai 9.) MANYE – Szegedi Egyetemi Kiadó Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Budapest–Szeged. 450–454. <http://mek.oszk.hu/11700/11730/>.
- Simon Eszter – Váradi Tamás 2018. Magyar nyelvtechnológiai infrastruktúra a társadalomtudományok szolgálatában. *Magyar Tudomány* 179/7: 1017–1026. DOI: 10.1556/2065.179.2018.7.9
- Szabó Mihály Gizella 2005. Nyelvművelés – nyelvtervezés – nyelvi menedzselés. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* VII/4: 67–75.
- UNESCO-irányelv 2005. *Guidelines for Terminology Policies. Formulating and implementing terminology policy in language communities*. UNESCO, Paris. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001407/140765e.pdf> (hozzáférés: 2018. február 18.)
- Tamás Dóra Mária 2009. A trieszti TERMit adatbázis vizsgálata. *Magyar Terminológia* 2/2: 213–236.
- Tolcsvai Nagy Gábor 2017. Az anyaország és a külső régiók, a határtalanítás. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) 2017. *A magyar nyelv jelene és jövője*. Gondolat Kiadó, Budapest. 150–163.
- Tóth Pál Péter 2017. Népesedési viszonyok. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.) 2017. *A magyar nyelv jelene és jövője*. Gondolat Kiadó, Budapest. 109–136.
- Túri Teodóra 1980. *A kisbéri szíjgyártás szakszókincse*. (Magyar Csoportnyelvi Dolgozatok 3.) ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárási Tanszéke – MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.

Várad Tamás – Héja Enikő 2011. Multilingual term extraction from parallel corpora – A methodology for the automatic extraction of verbal structures and their translation equivalents. *Magyar Terminológia* 4/2: 226–237.

FORRÁSOK

55/2014. (III. 4.) Kormányrendelet a Magyar Nyelvstratégiai Intézet létrehozásáról.

A Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa (MaTT) honlapja = <http://www.matt.hu> (hozzáférés: 2018. május 15.)

A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének honlapja = <http://www.nytud.hu> (hozzáférés: 2018. május 15.)

A *Terminológia mesterszak* leírása a KRE Magyar Nyelvtudományi Tanszékének honlapján = <http://www.kre.hu/nyelvet/index.php/terminologia> (hozzáférés: 2018. május 15.)

AkadTerm – Akadēmiskā terminu datubāze = <http://termini.lza.lv/term.php> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Balogh Albert – Földesi Tamás 2003. *A minőségügy nemzetközi értelmező szótára*. Budapest, EQQ MNB.

Benő Attila – Becze Orsolya – Erdély Judit – Nagy Zsuzsanna – Ördög–Gyárfás Eszter – Sárosi Mardírosz Krisztina (szerk.) 2004. *Magyar–román közigazgatási szótár*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Sepsiszentgyörgy.

Berkáné Danesch Marianne (szerk.) – M. Szabó Miklós – Mező András (katonai szakmai szerk.) 2015. *Katonai terminológiai értelmező szótár*. Zrínyi Kiadó, Budapest.

Bölcskei Andrea – Farkas Tamás – Slíz Mariann (szerk.) 2017. *Magyar és nemzetközi névtani terminológia – Hungarian and International Onomastic Terminology*. International Council of Onomastic Sciences – Magyar Nyelvtudományi Társaság, Uppsala–Budapest.

BydTermCymru = <http://cymraeg.gov.wales/btc/?lang=en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

CEF = <http://www.lr-coordination.eu/hu> (hozzáférés: 2018. június 5.)

cercaterm = <http://www.termcat.cat/ca/Cercaterm/Fitxes/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

DanTermBank = https://sf.cbs.dk/dtb_uk/ (hozzáférés: 2018. május 15.)

Electropedia: International Electrotechnical Vocabulary – IEV Online = <http://www.electropedia.org>

Esterm – Eesti Keele Instituudi mitmekeelne terminibaas = <http://termin.eki.ee/esterm/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Euskalterm – Terminologia Banku Publikoa = <http://www.euskadi.eus/euskalterm/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Evroterm – Multilingual terminology database = <http://www.evroterm.gov.si/indexn.php?jezik=angl> (hozzáférés: 2018. május 15.)

EuroTermBank = <http://www.eurotermbank.com> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Fazakas Emese – Tódor Emese Mária 2015. *Magyar–román oktatásterminológiai szótár*. Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége, Sepsiszentgyörgy.

Fóris Ágota – B. Papp Eszter – Sermann Eszter (szerk.) 2015. *DictionELI. Lézerterminológiai szótár*. SZTE, Szeged. = <http://dictioneli.stepp.hu>

FranceTerme = <http://www.culture.fr/franceterme> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Geiriadur Termau'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol / Coleg Cymraeg Cenedlaethol Terminology Dictionary = <http://www.colegcymraeg.ac.uk/cy/adnoddau/termau/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Hrvatski Terminološki Portal / Croatian Terminology Portal = <http://nazivlje.hr/english/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

IATE (Inter-Active Terminology for Europe) = <http://iate.europa.eu/SearchByQueryLoad.do?method=load> (hozzáférés: 2018. május 15.)

IEC Glossary: Compilation of electrotechnical terminology = <http://std.iec.ch/glossary>

MaTT – Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa = www.matt.hu

MetaNet – Multilingual Europe Technology Alliance = <http://www.meta-net.eu/whitepapers/volumes/hungarian-executive-summary-hu> (hozzáférés: 2018. február 2.)

MSZT – Magyar Szabványügyi Testület = www.mszt.hu

NedTerm = <http://taalunieversum.org/sectie/nedterm> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Orðabanki – Íslenskrar málstöðvar = <http://www.ordabanki.is/wordbank/search?changeToWebLanguage=EN> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Porth Termau Cenedlaethol Cymru / Welsh National Terminology Portal = <http://termau.cymru/?lang=en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Rikstermbanken – Sweden's national term bank = <http://www.rikstermbanken.se/mainMenu.html?locale=en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

SAPTerm = <http://www.sapterm.com/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Slovenská terminologická databáza (STD) = https://terminologickyportal.sk/wiki/Hlavn%C3%A1_str%C3%A1nka (hozzáférés: 2018. május 15.)

SNORRE Terminology database = <http://www.standard.no/en/toppvalg/SNORRE-TERMBASE/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Struna – Hrvatsko strukovno nazivlje = <http://struna.ihjj.hr/en/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

tearma.ie = <http://www.tearma.ie/Home.aspx> (hozzáférés: 2018. május 15.)

TEPA Term Bank – Collection of special language dictionaries. Finnish Terminology Centre TSK = <http://www.tsk.fi/tepa/en/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

TERMDAT = <https://www.termdat.bk.admin.ch/Search/Search/language=en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

TERMIK – Terminológiai Kutatócsoport = <http://www.kre.hu/nyelveszet/index.php/terminologia>

Termin = <https://eu-terminologia.im.gov.hu/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Termini magyar–magyar szótár és adatbázis (korábbi nevén: ht-online adatbázis) = <http://termini.nytud.hu/htonline/present.php?action=jelleg> (hozzáférés: 2018. június 5.)

Terminologický portál = <https://terminologickyportal.sk/index.html> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Terminu bankas = <http://www.vlkk.lt/en/> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Termportalen = <http://www.terminologi.no/forside.xhtml#> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Tieteen Termipankki – Vetenskapstermbanken i Finland / Bank of Finnish Terminology in Arts and Sciences = <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Termipankki:Etusivu/en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

VALTER Government Termbank = <https://mot.kielikone.fi/mot/valter/netmot.exe?UI=en80> (hozzáférés: 2018. május 15.)

Y Termiadur Addysg = <http://www.termiaduraddysg.org/?lang=en> (hozzáférés: 2018. május 15.)

ⁱ Kiss Jenő (2009: 68) metaforikus átvitellet árúként értelmezve a nyelveket a globális nyelvi piacon, a magyar nyelvet a versenyképes nyelvek közé sorolja. Eszerint egy nyelv akkor versenyképes, ha „magas teljesítőképességű”, ami azt jelenti, hogy „alkalmas a teljeskörű kommunikációs szerepkörre, ha tehát képes a társadalom mindenkorai nyelvi kifejezési szükségleteit minden szinten, azaz a családi-mindennapi, a közéleti-szakmai és a publicisztikai-szépirodalmi színtereken maradéktalanul kielégíteni” (Kiss 2009: 69). A magyar nyelv a fejlesztésére tett tudatos tevékenységek eredményeként ma már a tudományos és szakmai életben is használható, de az erre való alkalmasságát, „versenyképességét” fenn kell tartani, meg kell őrizni.

ⁱⁱ A terminológiai szabványosítás kérdéseivel egy másik kötetben foglalkozunk részletesen: Fóris Ágota – Bölcskei Andrea (szerk.) 2018. *A szabványosítás fordítási és terminológiai vonatkozásai*. L'Harmattan, Budapest.

ⁱⁱⁱ Egy terminológiai osztály vagy kutatócsoport létrehozásán érdemes volna elgondolkodni.

^{iv} „Az ELRC központja elhatározta, hogy a tavaly novemberben bevezetett eTranslate rendszert megismerteti a nemzeti közigazgatásokkal. Kettős célból: az egyik, hogy tudjanak róla a tagállamok közigazgatási szervei, és használják saját céljaikra a nemzetközi közigazgatási munkafolyamataikban (pl. idegen nyelvű dokumentumok, feljegyzések gyors fordítása, nemzetközi pályázati kiírások, közbeszerzési dokumentumok gyors, áttekinthető fordítása stb.); a másik cél, hozzájárulás kérése a fordítómemória bővítéséhez. Azt kell megismertetni és elfogadtatni a közigazgatási szereplőkkel, hogy az eTranslate igen gazdaságos (hisz teljesen ingyenes), igen gyors (szinte azonnali a válaszadási ideje a rendszernek), emberi beavatkozás nélküli gépi fordító rendszer, amely jobb minőséget produkál a nyilvános fordító automatáknál (pl. Google Translate), mert kifejezetten uniós adminisztrációs célra van kifejlesztve. Ám ahhoz, hogy a fordítások minősége jó és egyre jobb legyen, egyre többet kell használni, és el kell látni a gépi fordító rendszer fordítómemóriáját nyersanyaggal, nemzeti közigazgatási szövegekkel. Mindezek miatt az ELRC európai roadshow-szerű workshopokat szervez minden tagállamban.” (Bódi Zoltán közlése, 2018. szeptember 3.)